

**Skjøtselsplan for to slåttemarker på Sæter,
Klevgardene, Oppdal kommune, Sør-Trøndelag
fylke.**

Bioreg AS Rapport 2012 : 03

BIOREG AS

Rapport 2012:03

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-187-0
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgiver: Oppdal kommune ved fagansvarlig for miljø, Eli Grete Nisja	Dato: 04.01.2012
Referanse: Oldervik, F.G. & Folden, Ø. 2012. Skjøtselsplan for to slåttemarkar på Sæter, Klevgardene, Oppdal kommune, Sør-Trøndelag fylke. Bioreg AS rapport 2012 : 03. ISBN; 978-82-8215-187-0.		
Referat: Rapporten beskriver naturverdier og arts mangfold for to slåttemarkar på Sæter, sentralt plassert blant de vestlige Klevgardene. Videre gjør rapporten rede for de skjøtselstiltak som bør settes i verk for å ta vare på de biologiske verdiene som er knyttet til lokalitetene.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Foto; Øystein Folden 25.09.2010. Bildet er tatt fra helt i nerkant av den gjødsle enga sør for tunet på Sæter. Lokaliteten Sæter nedre ligger litt øst for der fotografen sto. På gården brukes kurasen sidet trønder-/nordlandsfe som en kan regne med har gått i dette landskapet i flere hundre år, og er svært godt egnet for å vedlikeholde kulturlandskapet.

Innhold

Innhold	3
Forord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutforminger Midt-Norge	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Klevgardene; Sæter: Små-åkran	8
SØKBARE EGENSKAPER	8
SKJØTSELSPLAN	10
Kilder	12
Litteratur:	12
Muntlige kilder:	12
Internett:	12
Ortofoto/kart.....	12
Bilde	13
C. Klevgardene; Sæter, Ner Resta	17
SØKBARE EGENSKAPER	17
SKJØTSELSPLAN	18
Kilder	20
Litteratur:	20
Muntlige kilder:	20
Internett:	20
Ortofoto/kart.....	20
Bilde	21

Forord

Opprinnelig etter initiativ fra Eli Grete Nisja, miljøansvarlig i Oppdal kommune, Sør-Trøndelag fylke, kom arbeidet med skjøtselsplaner i gang sommeren 2010. Det var to områder i Oppdal en skulle konsentrere seg om, nemlig Åmotsdalen og Klevgardene - Sliper - Dettli. Selv om det hadde foregått noe kartlegging i disse områdene tidligere, ble det ganske snart klart at både avgrensinger og beskrivelser var for grove og unøyaktige. Dette skapte en god del forvirring og frustrasjon i starten, men etter hvert forstod vi at det meste av arealene måtte kartlegges og avgrenses på nytt, selv om de gamle beskrivelsene av og til kunne benyttes som et tillegg til egne. Skjøtselsplanene i Åmotsdalen er de første planene for slike lokaliteter som blir laget av Bioereg AS og dens medarbeidere, og det har nok vært litt famling i starten. Vi har siden starten i 2010 også laget en del skjøtselsplaner for Møre og Romsdal, slik at vi føler at vi nå er inne på riktig spor.

Klevgardene, bl.a. inkludert Liabø, Sæter og Kletthammer er et særegent og verdifullt kulturlandskapsområde som det er svært viktig å få tatt vare på. Flere av gårdene her er fremdeles i drift og mesteparten av kulturlandskapet er i god hevd, noe som er viktig både ut fra verdien i å få tatt vare på det biologiske mangfoldet, men også med tanke på turistnæringen. Et velstelt kulturlandskap er regnet som viktig i så måte da Klevgardene er utgangspunkt både for fjellturer og andre turer langs de gamle ferdselsvegene som passerer gjennom området. Oppdal kommune anser det som svært viktig å prøve å beholde mest mulig av det autentiske miljøet i området og det gjelder både så vel bygninger som kulturlandskapet generelt.

Skjøtselsplanene for området har som hovedoppgave å ta vare på det opprinnelige artsmangfoldet, og da ved en skjøtselsmåte som ligner mest mulig på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og sein slått, eventuelt med supplering av litt vårbeite og høstbeite.

Vi vil med dette få takke Oppdal kommune v/Eli Grete Nisja for oppdraget og for et utmerket samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette en takk til eiere og brukere av de aktuelle områdene for velvilje og tålmodighet når vi har ringt og mast om opplysninger.

Mjosundet i Aure 06.01.2012

Tingvoll 06.01.2012

For Bioereg AS

Finn Gunnar Oldervik

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truete beitemarksopper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truete engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truete naturtyper.

Slåttemarksutforminger Midt-Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Midt-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Midt-Norge finnes utforminger av dunhavreeng på kysten med arter som blåstarr, vill-lin, ormetunge og marianøkleblom. Artsrike slåttemarker med bl.a. marinøkkel og rødflangre er registrert på Allmenningsværet i Roan, Sør-Trøndelag. Eksempel på artsrik dunhavreeng er registrert også i Oppdal kommune på Åmotsdalen gård og på Halsen. Også Kleivgardene-Sliper-Detli i Oppdal har meget artsrik slåttemark med kalk- og varmekrevende arter. I Lierne i Nord-Trøndelag på Kvelia finnes boreale slåttemarker (flekkgrisøreng) med lang kontinuitet, som fortsatt er i god hevd. Og på Storlia i Leksvik kommune finnes hevdede enger av ulike typer som frisk fattigeng, frisk til tørr middels baserik eng og vekselfuktig, baserik eng, med vill-lin, nattfiol, storblåfjær, bakkesøte, vårmarihand, bergskrinneblom, vårskrinneblom og stortveblad. Velhevdde skogstorkenebb-ballblomslåttemarker finnes i Sølendet naturreservat, i Røros kommune, Sør-Trøndelag.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent! I Oppdal som er det aktuelle området her, var det vesentlig senere starttidspunkt for slått enn ute i fjordene. På kysten av Nordmøre var oppstart av slått rundt den 10. juli slik som antydnet. Ungdommen her gjorde oftest fra seg slått hjemme for så å dra til Oppdal for å få seg slåttejobb. Dette var ofte tre uker/ en måned senere enn 10. juli, - dvs oppstart i slutten av juli/begynnelsen av august. Dette vil trolig også være det optimale tidspunkt for oppstart av slått i Oppdal nå med henblikk på restaurering/bevaring av gamle slåttemarkar i kommunen.

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev.hesjes før det fjernes. Bakketørkinga er viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig ikke å sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egna steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet

nedanfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjøduert eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNS hjemmesider:
<http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Klevgardene; Sæter: Små-åkran

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
*Navn på lokaliteten Klevgardene; Sæter, nedre		*Kommune Oppdal	*Områdenr.				
ID i Naturbase BN00026948	*Sist registrert i felt av: Øystein Folden		*Dato: 25.09.2010				
Tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): <ul style="list-style-type: none"> - Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993. Soppfloraen i en del naturbeitemarker og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavdelinga rapport nr. 9-1993. 76 s. - Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1995. Biologisk mangfold på økologisk drevne bruk. Beitemarksopp og planter. Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), Tingvoll. 44s. 			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:				
*Hovednaturtype: Kulturlandskap, slåttemark (D01) 30 % Tilleggsnaturtyper: Kulturlandskap, naturbeitemark (D04) 30% Kulturlandskap, beiteskog (D06) 30% Rasmark, berg og kantkratt, rikt kantkratt (B02) 10%		Utforminger: frisk/tørr middels baserik eng, fortrinnsvis i lavlandet (D0107) + (D0407) 60 % andel beiteskog: lavurtskogutforming (D0601) 30 % andel kantkratt: einer-roseutforming (B0202) 10 % andel					
*Verdi (A, B, C): A – svært viktig		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Ingen som vi kjenner til.					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedskvalitet	Tilstand/Hevd	Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:			
< 20 m	X	God	X	Slått	x	Torvtekt	Slåttemarka: Dunhavre-dunkjempe-utforming (G7b) (Fremstad 1997) 100 % andel
20 - 50 m		Svak		Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
*OMRÅDESKILDRING (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)							
<p>INNLEDNING: Lokaliteten er fra før registrert som BN00026948, med lokalitetbeskrivelse innlagt av GGa den 19.04.2005, basert på Jordal & Gaarder (1995). Lokaliteten var svært grovt avgrensa og det viste seg at den måtte være en del feilplassert. Derfor måtte lokaliteten revideres en del. Den nye lokalitetsbeskrivelsen er innlagt av Øystein Folden den 28.09.2011 og supplert noe seinere. Da det foreligger planer om å utarbeide skjøtselsplaner for deler av kulturlandskapet tilknyttet de såkalte Klevgardene i Oppdal, ble lokaliteten oppsøkt den 25. september 2010 av Øystein Folden. Den nedre, østre delen er bare observert på avstand.</p>							

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger nedenfor bygdevegen som binder sammen Klevgardene i området, men ovenfor riksvei 70. Den ligger i et brattlendt område litt ned for husa og den sammenhengende dyrkamarka på Sæter. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal, og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC).

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap og naturtypen har vi definert som slåttemark (D01). Denne slåttemarka består av flere mindre teiger i en mosaikk av naturbeitemark (D04) der frisk/tørr middels baserik eng, fortrinnsvis i lavlandet (G7b) er valgt som mest nærliggende vegetasjonstype. Videre beiteskog (D06), lavurtskogutforming (B1) og innslag av kantkratt (B02) av einer-roseutforming (F5d). (Fremstad 1997). Til sammen blir dette en lokalitet med mange overgangssoner som gir grunnlag for et stort artsmangfold, i tillegg til at det skaper nisjer der arter kan overleve ved endret skjøtsel.

ARTSMANGFOLD: Fra lokalitetsbeskrivelsen fra 19.04.2005, basert på feltarbeid i 1995 henter vi: Det var i kantområdene nedafor garden at de fleste interessante funn ble gjort. Nedenfor den brattlendte dyrkamarka skulle man vente avrenning og nitrofile planter som brennesle og bringebær, men her fantes bare natureng med et stort antall gjødslingsfølsomme sopparter. Kommentarer til funn: Det meste spesielle var funn av hele 13 rødskivesopp-arter i disse kantområdene nedafor dyrkamarka. Dette tyder på god hevd, langvarig kontinuitet og en vedvarende tilstand med lite gjødsling. Mest oppsiktsvekkende var funnet av rødskivesoppen *Entoloma politoflavipes* (VU). Den er beskrevet for bare tre år siden (Noordeloos & Liiv 1992) og hittil bare kjent fra noen få kalkrike enger i Finland og Estland (Noordeloos 1992). Bestemmelsen er bekreftet av rødskivesopp-eksperten M. Noordeloos, Nederland. Dette er ganske sikkert en meget sjelden art, ellers ville den være beskrevet tidligere. Hvis det i fortsettelsen viser seg å holde at den er knyttet til kalkholdige slåtteenger, er den også en meget god indikator på kulturlandskap med høy biologisk verdi. Det ble også funnet 7 vokssopp-arter, tuet køllesopp, stor eggrøyksopp og fjellkremle (som lever sammen med harerug i naturenger). I tillegg til de nevnte ble disse funnet i 1993: engvokssopp, stjernesporet rødskivesopp, lillagrå rødskivesopp (VU), blekskivet rødskivesopp, beiterødskivesopp, mørktannet rødskivesopp, svartblå rødskivesopp (VU), *E. exile*, *E. formosum*, *E. lividocyanulum*, *E. poliopus*, cf. *E. rhombisporum* (VU), kritt vokssopp, skjør vokssopp, mønjevokssopp, kjeglevokssopp, lutvokssopp (NT), grønn vokssopp, vanlig lakssopp, stor lakssopp, nelliksopp, stripehette, elfenbenshette, slank flekkskivesopp, spiss fleinsopp, sitronkragesopp. *(Vi vet egentlig ikke om disse soppene ble funnet på slåttemarkene. Det er faktisk mere trolig at de ble funnet i ugjødslet beitemark og kantsoner som aldri har vært pløyd (Vår kommentar)).*

Den 25. september 2010 ble det kun registrert sitronkragesopp av sopp, men det hadde da vært snø på bakken og trolig noe frost et par uker tidligere, en sannsynlig årsak til at det ikke ble gjort flere funn. Karplantefloraen har et betydelig innslag av varmekjære arter, og artssammensetningen er typisk for området. Det ble registrert bl.a. bakkemynte, dvergmispel, olavsskjegg, liljekonvall, hvitmaure, prestekrage og engsmelle, alt funnet i naturbeitemarka. I slåtteennga er det betydelige innslag av marikåper.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: I den tidligere lokalitetsbeskrivelsen (2005) blir det sagt at det var slått tidligere år, men ikke i 1993. Slåttemarka var slått i 2010.

Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene. Gården har vært i sammenhengende drift, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpaktet bort. Som navnet på dette området, Smååkran, sier har disse teigene blitt benyttet som kornåkre i sin tid. Under siste krig 1940-45 ble det dyrket hvete her.

Nåværende drift: Gården har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødsel i tillegg til husdyrgjødsel. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødsel. Det er aldri brukt sprøytemidler. Slåttemarkene er pløyd et par ganger siden 1980. De mindre slåttearealene lenger fra gårdshusene blir gjødsla noe med husdyrgjødsel, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der artsmangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på gården er sida trønder-/nordlandsfe. Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttemarkene og skogen i september.

FREMMEDE ARTER: Ingen observert.

KULTURMINNER: Det er rydningsrøyser i området.

SKJØTSEL OG HENSYN: Slåtteareal: Sen slått, bakketørking av graset minst et par dager, ev. hesjing og så fjerning av avling bør fortsette. Trær i kantsonen som gir mye skygge må tynnes nå og da. Kratt som dukker opp innover slåttemarka må fjernes. Ellers er det viktig at hele lokaliteten blir høstbeita. Lette storferaser er sannsynligvis svært godt eigna. Litt tråkk er heller positivt enn negativt. De delene som ikke slås bør tynnes nå og da, slik at de ikke blir tettvokste. Bruk av tunge maskiner må unngås. Gjødsling bør i utgangspunktet ikke forekomme, og bør i alle fall ikke dreie seg om annet enn husdyrgjødsel i svært beskjedne mengder.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskapsområdet som går under navnet Klevgardene.

VERDIVURDERING: Både som del av et helhetlig kulturlandskapsområde og som slåttemark er lokaliteten verdifull. Videre er det funnet mange beitemarksopp, deriblant flere som er rødlistet som sårbare (VU) beitemarkssopp. Verdien blir slik satt til; Svært viktig - A

KARAKTERARTER:

Blåklokke
Dunkjempe
Prestekrage

RØDLISTEARTER:

Entoloma politoflavipes (VU)
Svartblå rødskivesopp (NT)
Lillagrå rødskivesopp (VU)
Cf. Entoloma rhombisporum (VU)
Lutvokssopp (NT)¹

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtseleksplan:
31.12.2011

UTFORMA AV:
FINN OLDERVIK OG ØYSTEIN FOLDEN

FIRMA:
BIOREG AS

¹ Det er egentlig lite sannsynlig, eller kanskje heller helt umulig at soppene ble funnet i slåttemarker som har vært pløyd to ganger etter 1980. Det er mye mer trolig at de ble funnet i den ugjødsla beitemarka rundt "Små-åkrene".

EU89-UTM Sone 32 Ø=509990 N= 6939060	Gnr/bnr. 142/1	AREAL (nåværende): 2,0 dekar (slåttemark)	AREAL etter evt. restaurering:	Del av verneområde? Nei!	
<p>MÅL:</p> <p>Hovedmål for lokaliteten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokaliteten skal holdes i god hevd med årlig slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. A-verdien på lokaliteten skal opprettholdes ved at populasjoner av ev rødlistearter og andre gode naturengarter skal holdes på dagens nivå, eller økes. - Det er også et mål at slåttemarka skal beholde den typiske slåttemarksstrukturen den har nå eller at den eventuelt gjenvinner denne strukturen der den har gått tapt pga pløying. - Slåttemarka skal ligge i et åpent landskap og kantsoner skal ikke skygges ut av skog og kratt. - Beitetrykket bør økes noe. - Slåttemarka bør ikke gjødsles. - Uttransport av tørt høy bør gjøres med lettere kjøretøy på denne lokaliteten, f.eks. ATV eller elgtrekk. <p>Tilstandsmål arter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Artsmangfoldet i slåttemarka skal opprettholdes jf. artslistene over. - Populasjoner av artene i lista over karakterarter skal opprettholdes. - Populasjonen av rødlistearter skal opprettholdes eller helst utvides. <p>Mål for nedkjemping av problemarter/gjengroing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lauvtrekratt og/eller einer på slåtteenga skal ikke forekomme. 					
<p>AKTUELLE TILTAK:</p> <p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tynning av lauvtre langs slåttemarka <p>Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sein slått - tidligst slutten av juli eller først i august • Raking, vending og bortkjøring av høy for bruk som husdyrfôr etter minst to dagers tørking. • 			<p>Prioritering (år)</p> <p>2012, 2015</p> <p>årlig</p> <p>årlig</p>	<p>Kostnad kr/timetall</p> <p>20 timer a kr 300,- = 6 000,-</p> <p>2,0 dekar à kr. 2.000,- = Kr. 4.000,-</p> <p>Samla sum 1. året: Kr. 10.000,-</p>	<p>Kontroll /dato:</p> <p>2012, 2015</p> <p>2012, 2015</p> <p>2012, 2015</p>
<p>UTSTYRSBEHOV:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tohjuls slåmaskin vil lette mye av slått - ljà, rive, høygaffel - ATV eller såkalt elgtrekk, eller tilsvarende, kan være gode alternativ for å kjøre ut høy. 					

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år:

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:

Denne slåttemarka bør undersøkes bedre for alle artsgrupper. Likevel bør en ha særlig oppmerksomhet knytta til beitemarksoppene. Kantsonene er sannsynligvis viktigst.

Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
Skjøtselsavtale parter:			
ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtselsplanen.			

Kilder

Litteratur:

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Fremstad, E. og Moen, A. (red). 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. - NTNU Vitenskapsmuseet. Rapp. bot. Ser. 2001-4: 1-231.

Høgset, G. 2001. Lønset og Storlidalen. Gards- og slektshistorie for Oppdal. Bind I. Utgitt av Oppdal kommune. S. 289 - 292.

Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993. Soppfloraen i en del naturbeitemarker og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernaveilinga rapport nr. 9-1993. 76 s.

Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1995. Biologisk mangfold på økologisk drevne bruk. Beitemarkssopp og planter. Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), Tingvoll. 44 s.

Muntlige kilder:

Harald Sæter, Lønset, 7340 Oppdal
Arnvid Sæter, Lønset, 7340 Oppdal

Tlf. 916 49 199 (tidl. eier)
Tlf. 930 86 961 (nåv. eier)

Internett:

Dato	Nettsted
01.12.11	Direktoratet for naturforvaltning, Naturbase
01.12.11	Artsdatabanken, Rødlista og Artskart

Ortofotokart

Figur 2. Dette ortofotoet fra Gislink viser avgrensinga av den aktuelle lokaliteten med rødt. Den gamle lokaliteten ligger med heldekkende grønt, og beskrivelsen tyder på at den er lagt inn for langt vest på kartet. Blå figurer markerer slåttemark, men det er arealer som slås også utenom disse.

Bilde

Figur 3. Foto; Øystein Folden 25.09.2010 ©. Bildet er fra sentralt i lokaliteten mot vest. De to nedre, vestre slåttemarkene i bakgrunnen. Variasjonen innen denne lokaliteten er stor.

Figur 4. Foto; Øystein Folden 25.09.2010 ©. Bildet viser den midtre slåttemarka i vestenden av lokaliteten.

Figur 5 Foto; Øystein Folden 25.09.2010 ©. Bildet er fra den midtre slåttemarka i vestenden og nedover. Gjennom hele lokaliteten går det en traktorveg.

Figur 6 Foto; Øystein Folden 25.09.2010 ©. Bildet viser de to nedre slåttemarkene i vestre del. Marikåpe er et viktig innslag i denne slåttemarka.

Figur 7 Foto; Øystein Folden 25.09.2010 ©. Bildet er fra den østre slåttemarka, langt oppe, og tatt mot vest.

Figur 8 Foto; Øystein Folden 25.09.2010 ©. Det fins et nitrofilt område i nedkant av den gjødsla enga. Denne ligger litt vest for den nye avgrensinga, men svært sentralt i den gamle lokaliteten, og forteller at den gamle avgrensinga må være feilaktig.

C. Klevgardene; Sæter, Ner Resta

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)									
*Navn på lokaliteten Klevgardene; Sæter, Ner Resta					*Kommune Oppdal			*Områdenr.	
ID i Naturbase Ikke registrert		*Sist registrert i felt av: Finn Gunnar Oldervik og Øystein Folden					*Dato: 16.07.2011		
Tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige):							Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
*Hovednaturtype: - Kulturlandskap, slåttemark (D01) 70 % Tilleggsnaturtyper: - Kulturlandskap, naturbeitemark (D04) 30%					Utforminger: Frisk, fattigeng (D0104) 100 % andel				
*Verdi (A, B, C): A – svært viktig			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Ingen som vi kjenner til.						
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)									
Stedskvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper:	
< 20 m	X	God	X	Slått	x	Torvtekt	Frisk fattigeng, vanlig utforming (G4a) 100 % andel		
20 - 50 m		Svak		Beite		Brenning			
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell			
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling					
		Dårlig		Lauving					
*OMRÅDESKILDRING (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)									
INNLEDNING: Lokalitetsbeskrivelsen er innlagt av Øystein Folden den 28.09.2011. Da det foreligger planer om å utarbeide skjøtselsplaner for deler av kulturlandskapet tilknyttet de såkalte Klevgardene i Oppdal, ble lokaliteten oppsøkt den 16. juli 2011 av Øystein Folden.									
PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Slik denne lokaliteten er avgrenset nå, så omfatter den også noe naturbeitemark. Lokaliteten ligger ovenfor riksvei 70, litt øst for husa på Sæter i et brattlendt område ned mot elva Svorunda. Berggrunnen i området er ganske rik, og består for det meste av kalkstein/dolomitt og sandstein. Lokaliteten ligger trolig i mellomboreal vegetasjonssone (MB) nær grensa til sørboreal, og i overgangsseksjon mellom oseaniske og kontinentale vegetasjonsseksjoner (OC).									
NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Hovednaturtypen er kulturlandskap og naturtypen har vi definert som slåttemark (D01), men den nedre delen er bare beita og må regnes som naturbeitemark (D04). Utforminga er vurdert til frisk fattigeng, (D0104)/(D0404). Dette avviker fra ellers i området der en finner mer basepåvirka utforminger. Vegetasjonstypen må bli frisk fattigeng, vanlig utforming (G4a) (Fremstad 1997).									

ARTSMANGFOLD: På den delen av arealet som ikke blir slått er det en god del firkantperikum. På slåttedelen er det notert engsyre, engsmelle, grasstjerneblom, vårpengourt, sølvmure, tepperot, gulflatbelg, rødkløver, hvitkløver, fuglevikke, skogstorkenebb, firkantperikum, småengkall, tveskjeggveronika, legeveronika, rødknapp, ryllik, nyseryllik, prestekrage, stormaure, hvitmaure, skogmarihand, gulaks, hundegras. Lokaliteten er ikke undersøkt i passende tid for beitemarksopp.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Øvre halvparten blir slått og høstbeita, nedre delen blir bare beita om høsten. I øvre del er det også noen små partier med berg i dagen. Innslaget av firkantperikum er såpass stort på nedre del at en må regne beitetrykket som for svakt. I dag er lokaliteten beita av sida trønder- og nordlandsfe, i en periode om høsten etter at de har gått på utmarksbeite. Det går ei høgspenlinje langs øverkanten av lokaliteten.

Tidligere drift: Sæter nevnes for første gang i skriftlige kilder i ei bygselliste fra 1611. Den blir da, og senere utover 16- og 1700-tallet, kalt for Slipersæter, noe som må bety at den i en lengre periode har fungert som sæter for en eller flere av brukene på garden Sliper som ligger noe lenger øst (nærmere Lønset). Fra en offentlig taksering fra ca 1855 får vi vite at det hørte 28 mål med åker og dyrka eng til garden. Dessuten var det hele 150 mål med natureng i tillegg til enga på setervollen. Ti år seinere får vi vite at garden fødte 2 hester, 15 kyr, 21 sauer og 1 gris, noe som må regnes som en stor buskap relativt sett og sammenlignet med de andre Klevgardene. Gården har vært i sammenhengende drift, - bare i årene 1998 til 2000 ble den forpaktet bort.

Nåværende drift: Gården har vært drevet økologisk siden 1980. Fra 1959 til 1980 ble det brukt litt kunstgjødning i tillegg til husdyrgjødning. Før 1959 ble det ikke brukt kunstgjødning. Det er aldri brukt sprøytemidler. De mindre slåttearealene lenger fra gårdshusene blir gjødsla noe med husdyrgjødning, og de blir slått sent. Det blir lagt stor vekt på kantslått, siden det er der artsmangfoldet er størst. Innslaget av disse urtene i foret gir god dyrehelse. Husdyra på gården er sida trønder-/nordlandsfe. Disse går på fjellet om sommeren, og beiter slåttemarkene og skogen i september.

FREMMEDE ARTER: Vårpengourt, nyseryllik og hundegras. Ingen av disse er problematiske ved rett skjøtsel.

KULTURMINNER: Det ble ikke observert noen kulturminner på eller nær denne lokaliteten.

SKJØTSEL OG HENSYN: Den delen som kan slås må slås sent, og det må kantslås og eventuelt etterbeites. Den delen som er svært bratt må slås år om annet med ljà, så en har kontroll med renninger. Beitetrykket bør dessuten økes noe om høsten, slik at en unngår at firkantperikumen tar overhånd.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten må regnes som en del av det verdifulle kulturlandskapsområdet som går under navnet Klevgardene.

VERDIVURDERING: Både som del av et helhetlig kulturlandskapsområde og som slåttemark i hevd er lokaliteten verdifull. Verdien blir slik satt til; Svært viktig – A Verdien er avhengig av tilstrekkelig skjøtsel av hele lokaliteten.

KARAKTERARTER:

Prestekrage
Rødknapp
Sølvsmure

RØDLISTEARTER:

Ingen

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtseleksplan:
31.12.2011

UTFORMA AV:
FINN OLDERVIK OG ØYSTEIN FOLDEN

FIRMA:
BIOREG AS

EU89-UTM Sone 32
Ø=510050
N= 6939145

Gnr/bnr.
142/1

AREAL
(nåværende): 0,7
dekar

AREAL etter evt.
restaurering: 1,0
dekar

Del av
verneområde? Nei!

MÅL:**Hovedmål for lokaliteten:**

- Lokaliteten skal holdes i god hevd med årlig slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. A-verdien på lokaliteten skal opprettholdes ved at populasjoner av ev rødlistearter og andre gode naturengarter skal holdes på dagens nivå, eller økes.
- Det er også et mål at slåttemarka skal beholde den typiske slåttemarksstrukturen den har nå og at den eventuelt gjenvinner denne strukturen der den har gått tapt (perikumområdet).
- Slåttemarka skal ligge i et åpent landskap og kantsoner skal ikke skygges ut av skog og kratt.
- Slåttemarka skal ikke gjødsles.
- Uttransport av tørt høy bør gjøres med lettere kjøretøy på denne lokaliteten, f.eks. ATV eller elgtrekk.

Tilstandsmål arter:

- Artsmangfoldet i slåttemarka skal opprettholdes jf. artslistene over.
- Populasjoner av artene i lista over karakterarter skal opprettholdes.
- Populasjonen av eventuelle rødlistearter som kan dukke opp skal opprettholdes eller helst utvides.

Mål for nedkjemping av problemarter/gjengroing:

- Lauvtrekratt og/eller einer på slåtteeenga skal ikke forekomme.

AKTUELLE TILTAK:**Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:**

- Fjerning av renninger, tynning av kantvegetasjon

Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:

- Sein slått - tidligst slutten av juli eller først i august
- Raking, vending og bortkjøring av høy for bruk som husdyrfôr etter minst to dagers tørking.
-

Prioritering (år)	Kostnad kr/timetall	Kontroll /dato:
2012	20 timer a kr 300,- = 6 000,-	2012
årlig	1,0 dekar à kr. 2.000,- =	2012, 2015
årlig	Kr. 2.000,- Samla sum 1. året: <u>Kr. 8.000,-</u>	2012, 2015

UTSTYRSBEHOV:

- tohjuls slåmaskin vil lette mye av slått
- ljà, rive, høygaffel
- ATV eller såkalt elgtrekk kan være gode alternativ for å kjøre ut høy.

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år:

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:

På denne slåttemarka bør det være potensiale for beitemarksopp som med fordel kan undersøkes.

Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtselsplanen.

Kilder

Litteratur:

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Fremstad, E. og Moen, A. (red). 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. - NTNU Vitenskapsmuseet. Rapp. bot. Ser. 2001-4: 1-231.

Høgset, G. 2001. Lønset og Storlidalen. Gards- og slektshistorie for Oppdal. Bind I. Utgitt av Oppdal kommune. S. 289 - 292.

Muntlige kilder:

Harald Sæter, Lønset, 7340 Oppdal
Arnvid Sæter, Lønset, 7340 Oppdal

Tlf. 916 49 199 (tidl. eier)
Tlf. 930 86 961 (nåv. eier)

Internett:

Dato	Nettsted
01.12.11	Direktoratet for naturforvaltning, Naturbase
01.12.11	Artsdatabanken, Rødlista og Artskart

Ortofoto/kart

Figur 9. Dette ortofotoet fra Gislink viser avgrensninga av den aktuelle lokaliteten.

Bilde

Figur 10. Foto; Øystein Folden 16.07.2011 ©. Bildet er tatt frå enga rett vest for slåttemarklokaliteten, mot øst. I forgrunnen kan vi se at det nylig er slått på englokaliteten, mens slåttemarkslokaliteten slås senere. Nede til høyre ser vi litt av naturbeitemarka i nedre deler av lokaliteten, der det er betydelige innslag av blant annet firkantperikum. Det er en del partier med stein og fjell i dagen i øvre del av lokaliteten.

Figur 11. Foto; Øystein Folden, 16.07.2011 ©. På lokaliteten var det en god del ryllik, engsyre og fuglevikke. Dessuten et yrende sommerfuglliv. Til venstre en oransjegullvinge hann, til høyre to engringvinger. Blanding av ulike naturtyper i denne sørvendte lia gir verdifulle sommerfuglbiotoper.